

**DIPLOMA IN ELEMENTARY EDUCATION
(D. EL. ED)**

পাঠ্যক্রম - ৫০৩
প্রাথমিক পর্যায়ত ভাষা শিক্ষণ-শিকন

ব্লক- ১
ভাষা শিক্ষা জ্ঞান

গোট- ৩
ভাষাৰ শিক্ষণ-শিকন

সংগঠন

- ৩.০ পাতনি
- ৩.১ শিকনৰ উদ্দেশ্য
- ৩.২ প্ৰথম ভাষা আহৰণ
 - ৩.২.১ ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত মানৱ শৰীৰৰ জৈৱিক নিয়ন্ত্ৰণ
 - ৩.২.২ পৰিৱেশৰ ভূমিকা
 - ৩.২.৩ ভাষা আহৰণৰ স্তৰসমূহ
- ৩.৩ দ্বিতীয় ভাষা আহৰণ/শিকন
 - ৩.৩.১ প্ৰথম ভাষাৰ দৰে দ্বিতীয় ভাষাত 'আহৰণ' কৰিব পাৰি নেকি?
 - ৩.৩.২ দ্বিতীয় ভাষা আহৰণত আমি কেনেকৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক সহায় কৰিব পাৰো?
 - ৩.৩.৩ দ্বিতীয় ভাষাৰ দক্ষতা বিকাশত শিকনৰ ভূমিকা কি?
 - ৩.৩.৪ প্ৰথম ভাষাই দ্বিতীয় ভাষা শিকনত প্ৰভাৱ পেলাই নেকি?
- ৩.৪ ভাষা শিক্ষণৰ পদ্ধতিসমূহ
 - ৩.৪.১ ব্যাকৰণ অনুবাদ পদ্ধতি
 - ৩.৪.২ প্ৰত্যক্ষ পদ্ধতি
 - ৩.৪.৩ শ্ৰাব্য ভাষিক পদ্ধতি
 - ৩.৪.৪ যোগাযোগ পদ্ধতি
 - ৩.৪.৫ স্বাভাৱিক পদ্ধতি
- ৩.৫. সংক্ষিপ্ত কৰো আহক
- ৩.৬ পঠন আৰু নিদৰ্শন নথিসমূহ
- ৩.৭ গোট অন্তিম অনুশীলনী

টোকা

৩.০ পাতনি

পৰিৱেশত ভাষা কেনেকৈ আহৰণ কৰিব পাৰি সেই প্ৰক্ৰিয়াটো যদি ভালদৰে অধ্যয়ন কৰো, শ্ৰেণীত ভাষা শিকন কেনেকৈ কৰিব পাৰি সেই বিষয়ে কথাটো জানিব পাৰি। ভাষা শিক্ষণ আৰু ভাষা শিকনৰ মাজত সম্বন্ধসম্পৰ্কে এই গোটটো আলোচনা কৰা হ'ব। প্ৰশ্ন সোধাৰ শ্ৰেণীৰ জৰিয়তে এই গোটটো আৰম্ভ হৈছে! ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ভাষা কেনেকৈ আহৰণ কৰে? এনেকুৱা প্ৰশ্ন ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতো আৰু সোধা যে ল'ৰা-ছোৱালীয়ে ঘৰত প্ৰথম ভাষা আহৰণ কৰে। তেতিয়া আলোচনা কৰিব লাগিব দ্বিতীয় ভাষাৰ দক্ষতা বিকাশৰ প্ৰক্ৰিয়া আহৰণ প্ৰক্ৰিয়াৰ লগত নিশ্চয় একেই হ'ব। দ্বিতীয় ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত কৰা ভুলবোৰ প্ৰথম ভাষাৰ বাবে কৰক বুলি কোৱা বিপক্ষে সাক্ষ্য যোগান ধৰিব। দ্বিতীয় ভাষা শিকনত দীৰ্ঘ দিন ধৰি ব্যৱহাৰ কৰি অহা বিভিন্ন পদ্ধতি আৰু কৌশলৰ লগতে শিশুৱে স্বাভাৱিক প্ৰক্ৰিয়াত ভাষা আহৰণ কৰা পদ্ধতি আলোচনাৰ জৰিয়তে এই গোটটোত অন্ত পৰিব।

৩.১ শিকনৰ উদ্দেশ্য

শিশুৱে প্ৰথম ভাষা কেনেকৈ আহৰণ কৰে?

- ১। প্ৰথম ভাষা আহৰণ আৰু দ্বিতীয় ভাষা শিকনৰ মাজত সম্বন্ধ কি?
- ২। শ্ৰেণীত ভাষা কেনেকৈ শিকাব লাগে?

৩.২ প্ৰথম ভাষা আহৰণ

১৯৭০ চনত কেলিফ'ৰ্নিয়া ৰাজ্যৰ এখন ডাক্তৰখানাত জেনি নামৰ এজনী ছোৱালীক ভৰ্তি কৰা হৈছিল। তাইৰ তেতিয়া বয়স ১৩ বছৰ আছিল। ২০ মাহ বয়স নোহোৱা পৰ্যন্ত এটা সৰু কোঠাত তাইক আবদ্ধ কৰি ৰখা হৈছিল। তাইক আবদ্ধ কৰি ৰখা সময়ত হয় চকীত বান্ধি ৰখা হৈছিল নাইবা ঘৰত প্ৰস্তুত কৰা শোৱা মোনাত। টিভি বা ৰেডিঅ' চোৱাত তাইক সুবিধা দিয়া নাছিল। মানুহ হিচাপে যোগাযোগ আছিল মাত্ৰ মাকৰ লগত যিয়ে তেওঁৰ বাবে খোৱা খাদ্যৰ যোগান ধৰিছিল। এই পৰিস্থিতিৰ কাৰণ ছোৱালীজনীৰ দেউতাক। দেউতাকে কোনো শব্দ হোৱা বা কথা কোৱাটো সহ্য নকৰে আৰু যিমান বাৰ শব্দ কৰে সিমানবাৰে কোবাই। জেনিক যেতিয়া পোৱা গৈছিল তাই তেতিয়া কথা ক'ব নোৱাৰে। আনকি স্বাভাৱিক পৰিৱেশত ভাষা ব্যৱহাৰ কৰাৰ পিছতো বহু বছৰলৈ ব্যাকৰণ ব্যৱহাৰ কৰি শুদ্ধকৈ ক'বলৈ পৰা নাছিল।

টোকা

সন্ধ্যাৰ ২০ বছৰ বয়সত গাড়ী দুৰ্ঘটনাত পতিত হৈছিল। তাই মূৰত আঘাত পাইছিল আৰু মগজুৰ বাঁওফালটো নষ্ট হৈছিল। ফলস্বৰূপে সন্ধ্যাৰ কথা কোৱাত ব্যাঘাত জন্মিছিল। ৰাতিপুৱাৰ আহাৰ তাই কি খোৱা বুলি সুধিলে তাই কৈছিল ‘মই ভাত খা আৰু খা গাখীৰ।’

হোমনা মোৰ বান্ধৱীৰ চাৰে চাৰি বছৰীয়া নাতিনী। তাই দিল্লীত জন্মিছিল আৰু ঘৰত কোৱা ভাষাবোৰৰ ভিতৰত আছিল- হিন্দী, ইংৰাজী, পঞ্জাবী আৰু সন্ধ্যালি (হিমাচল প্ৰদেশৰ এটা কথিত ভাষা)। একে সময়তে উল্লেখিত এই সকলো ভাষা ভালদৰে শুনিব পাৰিছিল আৰু সাধাৰণস্বৰূপে পৰস্পৰৰ লগত কথা ক’বও পাৰিছিল। পৰিয়ালটোৰ সৈতে আঢ়ৈ বছৰ বয়সত তাই কৰ্ণাটকৰ বাংগালুৰুলৈ গৈছিল। ফলস্বৰূপে তাই কানাড়ী আৰু তামিল ভাষাও শুনিছিল। আজিকালি তাই ঘৰত কাম কৰা ছোৱালীজনীৰ লগত সলসলিয়াকৈ তামিল ভাষাত কথা ক’ব পাৰে। কিন্তু ঘৰৰ আন কোনোৱে সিহঁত দুটাৰ কথা বুজি নাপায়। তাই তামিল আৰু কানাড়ী ভাষাত শুদ্ধকৈ গান গাব পাৰিছিল আৰু প্ৰায়ে বন্ধুবৰ্গৰ লগত এই দুয়োটা ভাষাত কথা কৈছিল। একে সময়তে তাই ইংৰাজী আৰু হিন্দী ভাষাও সলসলিয়াকৈ ক’ব পাৰিছিল।

ওপৰত সাঁচা জীৱন কাহিনীৰ পৰা ভাষা আহৰণৰ বিষয়ে কি জানিব পাৰো? আমি পৰিৱেশত কোনো এটা ভাষা ক’ব পাৰোনে। অথবা ভাষা আহৰণত ক্ষেত্ৰত biologyৰ কিবা ভূমিকা আছেনে? সন্ধ্যা, জেনী আৰু হোমনাই দুয়োটা প্ৰথাৰে কিছু প্ৰমাণ দিয়ে। মগজুত আঘাত পোৱা বাবে সন্ধ্যাৰ বাক ক্ষমতা ব্যাহত হয় আৰু জেনীয়ে বহিৰ্জগতৰ লগত যোগাযোগ নোহোৱা বাবে তাই কথা ক’ব নোৱাৰিছিল। আনহাতে যত্নপৰ ঘৰত বিভিন্ন পৰিৱেশত যোগাযোগ হোৱা বাবে হোমনাই একাধিক ভাষা শিকিব পাৰিছিল। হোমনাৰ দৰে বহু ল’ৰা-ছোৱালী প্ৰত্যক্ষ শিকন হোৱা বাবে পৰিৱেশ স্বাভাৱিক যোগাযোগৰ জৰিয়তে একাধিক ভাষা শিকিব পাৰে। পৰিৱেশৰ লগত প্ৰয়োজনীয় যোগাযোগ প্ৰশস্ত হ’লে পাৰিলে biology ভাষা আহৰণ কৰিব যথেষ্ট পৰিমাণে সহায়ক হয়। সেয়েহে ভাষা জন্মগত নে আহৰণ কৰা হয় সেই বিষয়ে কোৱাত নাই। ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত জন্মগত আৰু পৰিৱেশ দুয়োটাৰে ভূমিকা আছে।

ভাষা গঠন যে কিছুমান জটিল আৰু কঠিন সেই বিষয়ে এই গোটটোত আলোচনা কৰা হৈছে। ৩-৪ বছৰ বয়সত শিশুৱে একাধিক ভাষা (২-৩ টা পৰ্যন্ত) সবল ভাবে বুজিব পাৰে। এইটোৱে স্পষ্টকৈ দেখুওৱা হৈছে যে শিশুৱে ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত এক জন্মগত সমৰ্থতা লৈ জন্মে। সেই সমৰ্থতা লৈ শিশুৱে বিদ্যালয়লৈ আহে। শিক্ষাক্ষেত্ৰত কাম কৰা সকলো ব্যক্তিয়ে এইটো উপলব্ধি কৰা প্ৰয়োজন।

টোকা

অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান লওক - ১

১। শিশুটোৱে কিয় ক'লে, 'মই ভাত খা আৰু খা গাখীৰ'।

- (ক) যিহেতু তাই মূৰৰ বাঁওপালে আঘাত পাইছিল
- (খ) যিহেতু তাই ভাষা শিকাৰ বাবে উন্নত পৰিৱেশ পোৱা নাছিল
- (গ) যিহেতু তাইক কথনৰ অভ্যসন দিয়া নাই
- (ঘ) যিহেতু তাই ভাষা আহৰণ কৰিবলৈ সামৰ্থ্য হোৱা নাই।

২। তুমি বাল্যকালত তোমাৰ ঘৰৰ পৰিৱেশত কিমানটা ভাষা শিকিছিল।

.....

.....

.....

৩। তোমাৰ বিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে তেওঁলোকৰ ঘৰুৱা পৰিৱেশত কিমানটা ভাষাত কথা কয়।

.....

.....

.....

৪। ভাষা শিকাৰ পৰিৱেশ তৈয়াৰ কৰিবলৈ আমি কোণ দুটা বস্তুৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিব লাগিব?

.....

.....

.....

৫। চাৰি বছৰীয়া শিশু এটাৰ লগত কথা কোৱা। তাই কোৱা ২০টা বাক্য লিখা। তাই যি বিচাৰে তাই সেইটো ক'ব পাৰিছেনে? তাই যি বিচৰা নাই সেইটো ক'ব পাৰিছে নে? তাই কি ভাল পায় কি বেয়া পায় সেইটো ক'ব পাৰিছে নে? তাই তোমাক প্ৰশ্ন কৰিব পাৰিছেনে? তাই তোমাক কিবা সুধিব পাৰিছেনে?

.....

.....

টোকা

৩.২.১ ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত মানৱ শৰীৰৰ জৈৱিক নিয়ন্ত্ৰণ :

মানুহে জৈৱিক ভাৱে ভাষা গ্ৰহণ কৰে। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল মানুহে শুনি শুনি কথা ক'ব পাৰে আৰু সেই কোৱা শব্দবোৰৰ অৰ্থও কৰিব পাৰে। এই প্ৰক্ৰিয়াত শৰীৰৰ বিভিন্ন অংগই ভাষা গ্ৰহণ কৰা সহায় কৰে।

কথা কোৱা

কথা ক'বলৈ আমি হাওঁফাওৰ পৰা বায়ুনলীৰ মাজেদি বতাহ চলাচল কৰিবলৈ দিয়ে আৰু তেতিয়া এই বায়ুৰ (vocaltract)ৰ বিভিন্ন অংশৰ মাজেদি আহি শেষত মুখেৰে শব্দ কৰিব পাৰে। মাজে সময়ে এই বতাহ নাকৰ মাজেদিও আহে। কথা কোৱাৰ ওপৰত উল্লেখিত অংগসমূহৰ সহায়ত আন প্ৰয়োজনীয় কাৰ্য সম্পাদন কৰে। জিভাৰে সোৱাদ লোৱা, দাঁতেৰে চোবাই খোৱা, গুঁঠৰে চুহি খোৱা আৰু হাওঁফাও, বায়ুনলী, মুখ আৰু নাকৰ জৰিয়তে উশাহ-নিশাহ লোৱাৰ কাম সম্পাদন কৰে। জৈৱিকভাৱে মানুহৰ লগত মিল থকা প্ৰাণী যেনে - বান্দৰ, চিম্পাঞ্জী, গৰিলা আদিৰ এই অংশবোৰ মানুহৰ দৰে কথা কোৱাত সহায় কৰিব নোৱাৰে। কথা কওতে আমাৰ হাওঁফাওৱে উশাহৰ স্পন্দন নিয়ন্ত্ৰণ কৰে আৰু উশাহ লোৱাত বাধা নোহোৱাকৈ বেছি সময় কথা কোৱাত সহায় কৰে। প্ৰতি মিনিটত উশাহ লোৱাত কম বেছি হয়, উশাহ লোৱাটো তুলনামূলকভাৱে বাঢ়ি যায় আৰু উশাহ এৰি দিয়াটো কমি যায়। আমাৰ গুঁঠত পেশী আছে যিবোৰ পেশী তুলনামূলকভাৱে উন্নত আৰু ই ইফালে সিফালে লৰাব পাৰে, বন্ধ কৰিব পাৰে আৰু অগা-পিছাকৈ বা ঘূৰণীয়া আকৃতিত লৰাব পাৰে। মানুহৰ জিভা ডাঠ, পেশীযুক্ত আৰু চলনশীল আৰু ইয়াৰ বিপৰীতে বান্দৰৰ জিভা দীঘল, পাতল আৰু তলফালে লৰাব পাৰে। এই সকলোবোৰৰে বিভিন্ন শব্দ সৃষ্টি কৰাত সহায় কৰে।

বোধশক্তি

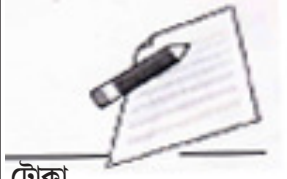
আন প্ৰাণীৰ দৰে মানুহৰ মগজুটো নিম্ন অংশ brain stem আৰু উচ্চ অংশ প্ৰমস্তিক (cerebrum)। মগজু ষ্টেম ৰাজহাডৰ লগত যুক্ত আৰু উশাহ নিশাহ, হাৰ্টৰ স্পন্দন আদি নিয়ন্ত্ৰণ কৰি শৰীৰটো জীয়াই ৰাখে। প্ৰমস্তিক জীৱক পৰিৱেশৰ লগত সংহতি ৰাখি চলাত সহায় কৰে। প্ৰমস্তিক দুই ভাগত বিভক্ত যেনে - বাওঁ গোলার্ধ আৰু সোঁ গোলার্ধ। শৃংখলাবদ্ধ সেতুৰ মাজেদি দুয়োটা গোলার্ধ ইটোৱে-সিটোৰ লগত যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰে।

বিভিন্ন অধ্যয়নৰ পৰা ঠাৱৰ কৰা হৈছে যে শৰীৰৰ সোঁ-ফালৰ পৰা পোৱা অভিজ্ঞতাসমূহ বাওঁ গোলার্ধত প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা সম্পাদন হয়। আৰু সেইদৰে বাওঁ ফালৰ অভিজ্ঞতাবোৰ সোঁ-গোলার্ধত প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা সম্পাদিত হয়। গৱেষণাৰ পৰা এইটো

জনো যে আমাৰ বহুতৰে (সো-হতীয়াৰ প্ৰায় ৯০ শতাংশ আৰু বাওঁহতীয়া প্ৰায় ৭০ শতাংশ) বোধশক্তি আৰু কথনৰ বাবে মগজুৰ বাঁও গোলাৰ্ধত সমৰ্থতা থাকে।

শেহতীয়াকৈ সহজভাৱে প্ৰস্তুত কৰা ডাইবেটিচ লিচপিং টেষ্টৰ জৰিয়তে কোনটো গোলাৰ্ধই ব্যক্তিৰ বাক-শক্তি নিয়ন্ত্ৰণ কৰে সেইটো জনাত সহায় কৰে। এই টেষ্ট পোৱা ব্যক্তিজনে এটা হেডফোন পিন্ধি লয়। প্ৰতিখন কাণত দুটা বেলেগ বেলেগ শব্দ একেলগে বজায় যেনে এখন কাণত 'আঠ' আৰু আনখনত 'চাৰি'। বেচি ভাগ মানুহে সোঁ-ফাল বজোৱা শব্দটো কোৱা দেখা যায়, যিহেতু এই ফালটো সো-গোলাৰ্ধৰ জৰিয়তে নিয়ন্ত্ৰিত আৰু যিটো ভাষা কেন্দ্ৰিক। বাওঁফালৰ পৰা শুনা শব্দৰ কাৰ্য সম্পাদন কৰিবলৈ বেচি সময় লয় যিহেতু ইয়াক প্ৰথমতে সো-গোলাৰ্ধলৈ আৰু তাৰ পিছত বাওঁ গোলাৰ্ধলৈ (ভাষা গোলাৰ্ধ) পঠোৱা হয়। এই পৰোক্ষ পথটোৰ বাবে বুজিবলৈ আৰু শব্দ গঠন কৰিবলৈ বেচি সময় লয়।

বহু অধ্যয়নৰ পৰা এইটো প্ৰমাণ পোৱা গৈছে যে মগজুৰ বাওঁ গোলাৰ্ধ দুটা অঞ্চল ভাষাৰ লগত জড়িত। ব্ৰোকা অঞ্চল (বাঁও ফালৰ ওপৰত সন্মুখৰ ফালে) ৱাৰণিকা অঞ্চল (বাঁওফালৰ তলৰ চাৰিওফাল)। ব্ৰোকা অঞ্চলৰ ক্ষতি হ'লে কথা কোৱাত সমস্যা হয় আৰু ৱাৰণিকা অঞ্চলৰ ক্ষতি হ'লে কথা বুজাত অসুবিধা হয়। এনেকুৱা উদাহৰণ আছে যে ৰোগীৰ এই দুটা অঞ্চলৰ ক্ষতি হ'লেও ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত কোনো অসুবিধা হোৱা নাই। গৱেষণাৰ মতে বেলেগ বেলেগ মগজুৰ অঞ্চলবোৰৰ আকাৰ আৰু পাৰ্থক্যবোৰ এই ধৰণৰ হ'ব পাৰে। মানৱ শৰীৰে এইদৰে কথা বুজি পোৱা এটা ভূমিকা পালন কৰে।

টোকা

অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান - ১

১। মানুহৰ মগজুৰ কিমানটা গোলাৰ্ধত বিভক্ত —

(ক) এক

(খ) দুই

(গ) তিনি

(ঘ) চাৰি

২। মগজুৰ কোনটো গোলাৰ্ধ ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োগ কৰা হয়।

.....

.....

.....

৩। ডাইবেটিচত লিচিলিং টেষ্ট ব্যাখ্যা কৰা? এই টেষ্টে কি দেখুৱায়।

.....

.....

টোকা

৩.২.২ পৰিৱেশৰ ভূমিকা

চাৰি বছৰ বয়সত শিশুৱে তেওঁৰ ঘৰুৱা ভাষাত সলসলিয়াকৈ কথা ক'ব পাৰে। প্ৰাকৃতিক আৰু দৈনন্দিন বিভিন্ন পৰিস্থিতিৰ লগত যোগাযোগৰ জৰিয়তে শিশুৱে ভাষা আহৰণ কৰিব পাৰে।

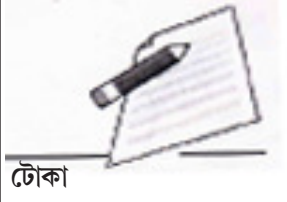
জননী আৰু হোমনাৰ উদাহৰণে প্ৰমাণ কৰে যে শিশুৱে কথা কোৱা আৰম্ভণি কৰাৰ বাবে ভাষাৰ লগত যোগাযোগ হোৱাৰ দৰ্কাৰ। কোনো ভাষা নুশুনা বাবে জেনীয়ে কথা ক'ব নোৱাৰিছিল। আনহাতে হোমনাই তাইৰ পৰিৱেশৰ পৰা এটাতকৈ বেছি ভাষা ক'ব পাৰিছিল। স্বাভাৱিকভাৱে ভাষা আহৰণৰ বাবে ভাষা সমৃদ্ধ পৰিৱেশ এঠাৰ অতি প্ৰয়োজন। ভাষা সমৃদ্ধ পৰিৱেশত চাৰাচিটা কৰে বা বয়োজ্যেষ্ঠ ব্যক্তিৰ লগত কথা ক'ব পাৰে, তেওঁক কিতাপ পঢ়ি শুনায়, গান গাই শুনায়, আন ল'ৰা-ছোৱালীৰ লগত কথোপকথনৰ বাবে, সংগীত শুনি আৰু টিভি আদি চাই।

ইচাবেলত উদাহৰণৰ পৰাও এইটো স্পষ্ট। ১৯৩০ চনত ওহিও চাৰে ছয় বছৰ বয়সত বোমা মাকৰ লগত অন্ধকাৰ কোঠাত পোৱা সময়ত ইচাবেলে কথা ক'ব নোৱাৰিছিল। যাহোক, স্বাভাৱিক পৰিৱেশত লগত যোগাযোগ হোৱাৰ পিছত অতি সোনকালে কথা ক'ব পাৰিছিল। সাধাৰণতে ছয় বছৰ বয়সত শিকা কথাখিনি তাই দুই বছৰ সময়ত শিকিব পাৰিছিল। চাৰে আঠ বছৰ বয়সত তাইক আন ল'ৰা-ছোৱালীৰ লগত একে দেখা গৈছিল।

ভাষাপুষ্ট পৰিৱেশৰ উপৰিও স্বাভাৱিকভাৱে ভাষা আহৰণৰ বাবে এটা নিৰ্দিষ্ট সময় থাকে। এই সময়টো সাধাৰণতে ২-১৪ বছৰৰ ভিতৰত আৰু এই সময়ত বেছি চেপ্টা নকৰাকৈ শিশুৱে ভাষা আহৰণ কৰিব পাৰে। জেনীয়ে ভাষা শিকা অভিজ্ঞতা আৰু ইচাবেলে ভাষা আহৰণৰ পৰা এই স্পষ্টভাৱে বুজা যায়। জেনী ১৩ বছৰ বয়সত ভাষাৰ লগত সংযোগ হৈছিল আৰু বহু বছৰলৈ ব্যাকৰণিকভাৱে শুদ্ধ বাক্য ক'ব পৰা নাছিল। আনহাতে ইচাবেলে আন শিশুৰ লগত প্ৰভেদ নথকাকৈ দুবছৰতে ভাষা ক'ব পাৰিছিল।

৩.৩ দ্বিতীয় ভাষা আহৰণৰ শিকন :

শিশুসকল স্কুললৈ অহাৰ আগতেই নিজৰ মাতৃভাষা সলসলিয়াকৈ ক'ব পৰা হয়। এই শিশুসকলৰ কিছুমানে নিজৰ মাতৃভাষা স্কুলত পঢ়িবলৈ পায় আৰু কিছুমানে নতুন এটা ভাষাৰ স্কুলত পঢ়িবলগীয়া হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে বিহাৰত গাঁৱৰ শিশুহঁতে যিসকলে ঘৰৰ মৈথেলী বা ভোজপুৰী কয় স্কুলত গৈ তেওঁলোকে হিন্দী ভাষাত পাঠ পঢ়িবলগীয়া

টোকা

হয়। ঠিক তেনেদৰে পশ্চিমবংগৰ কিছুমান শিশু যিয়ে ঘৰত চাওতালী বা নেপালী ভাষা কয় স্কুলত আহি বঙালী মাধ্যমেৰে পাঠ পঢ়িবলগীয়া হয়। আৰু দুয়োটা ক্ষেত্ৰতে শিশুহঁতে প্ৰাথমিক স্তৰৰ পৰাই ইংৰাজী বাধ্যতামূলক ভাৱে শিকিবলগীয়া হয়। সেইসকল শিশুৰ বাবে হিন্দী, বঙালী আৰু ইংৰাজী আটাইবোৰেই দ্বিতীয় ভাষা।

তেওঁলোকৰ বাবে দ্বিতীয় ভাষা এটা শিকাটো অতি কষ্টকৰ হয় কিয়নো তেওঁলোকৰ ঘৰত এই ভাষাটো অকণো চৰ্চিত নহয় বা খুব কম চৰ্চিত হয়। স্কুলটো তেওঁলোকে এই ভাষাটো শিকিবলৈ খুব কম সময় পায় আৰু কেতিয়াবা শিক্ষকজনো ইংৰাজী ভাষাটো খুব ভালকৈ ব্যৱহাৰ কৰাৰ সুবিধা নাপায় বা নাজানে। এই পাঠগোটত আমি ছাত্ৰসকলে দ্বিতীয় ভাষাটোত কিদৰে প্ৰথম ভাষাটোৰ দৰেই শিকিব পাৰে তাকে আলোচনা কৰিম। এই ক্ষেত্ৰত শ্ৰেণীকোঠাত ব্যৱহাৰ কৰিবলগীয়া বিভিন্ন কাৰকবোৰৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হ'ব। শেষলৈ আমি বুজিব পাৰিম যে সদ্যহতে সমালোচিত হৈ থকা 'প্ৰথম ভাষাটো যিটো শিশুৱে জন্মৰ পৰা শিকে, দ্বিতীয় ভাষা শিকাৰ ক্ষেত্ৰত বাধা প্ৰদান কৰে' কথাষাৰ কিমান যুক্তিযুক্ত।

৩.৩.১ প্ৰথম ভাষা শিকনৰ দৰে দ্বিতীয় ভাষা আহৰণ কৰিব পাৰি নেকি ?

পাঠৰ আলোচনাৰ আগেয়ে আমি 'ভাষাৰ আহৰণ' (**language acquisition**) আৰু 'ভাষা শিকন' (**Language learning**) কথা দুটাৰ পাৰ্থক্য ভালদৰে জানি লও।

শিশুজনে ভাষাটো প্ৰাকৃতিকভাৱে, কৈ যোৱা সময়ত যি অৰ্হতা সংগ্ৰহ কৰি গৈ থাকে তাকে ভাষা আহৰণ বোলা হয়।

আকৌ আনহাতে শ্ৰেণীকোঠাত শিকোৱা সেই ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত নিয়মাৱলী বা শুদ্ধ শব্দ ভাণ্ডাৰ আদিৰ সহায়ত যি অৰ্হতা সংগ্ৰহ কৰে তাকে ভাষা শিকন বোলা হয়। Krashen য়ে এই দুয়োটাই দ্বিতীয় ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত সংগ্ৰহ কৰা অৰ্হতা বুলি কয় আৰু তেওঁৰ মতে — দ্বিতীয় ভাষা যিটো প্ৰথম ভাষা সদৃশ নহয় তাক প্ৰথম ভাষাটো যি প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা ক'বলৈ সমৰ্থ হয় তাৰ লগত একেই প্ৰক্ৰিয়াৰে গ্ৰহণ কৰে তাকে language acquisition বোলে। language acquisition এটা ক'ব নোৱাৰাকৈ অবিৰতভাৱে অৱচেতন (Subconscious) চলি থকা প্ৰক্ৰিয়া য'ত শিকাৰুৱে ক'ব নোৱাৰাকৈ ভাষাটো আয়ত্ত কৰি থাকে আৰু কথোপকথনৰ সময়ত তাক ব্যৱহাৰ কৰে.... (এই প্ৰক্ৰিয়াৰ সময়ত)। আমি আহৰণ কৰা নিয়ম-নীতিখিনিও ক'ব নোৱাৰাকৈয়ে সংগ্ৰহ কৰি যাও। আনকি শুদ্ধাশুদ্ধৰো বিচাৰ নকৰো। ব্যাকৰণীয় বাক্যবোৰ শুদ্ধ হিচাপে বিবেচিত বা অনুভূত হ'ব পাৰে; আৰু ত্ৰুটিপূৰ্ণ ভুল হিচাপে অনুভূত হ'ব পাৰে যদিও বাক্যটোত ক'ত ব্যাকৰণৰ নিয়ম ভংগ হৈছে তাক জনা নহয়।

টোকা

সেয়েহে আহৰণ (acquisition) বুলিলে আওপকীয়াকৈ শিকা, অনানুষ্ঠানিকভাৱে শিকা আৰু প্ৰাকৃতিক ভাবে শিকা অৰ্থাৎ সহজ ভাষাত ক'বলৈ গ'লে ভাষা আহৰণ মানে ভাষা বোটালা (picking up)

দ্বিতীয় ভাষা শিকাৰ দ্বিতীয় প্ৰক্ৰিয়াটো হ'ল দ্বিতীয় ভাষাৰ অৰ্হতা শিকাৰ দ্বাৰা আহৰণ। শিকা বুলি কোৱাৰ লগে লগে ইয়াৰ নিয়মাৱলী, সজাগতা আৰু ক'ব পৰা হোৱা আদি সজ্ঞানে গ্ৰহণ কৰা অৰ্হতাসমূহ সামৰি লয়। সেয়েহে সহজ ভাষাত ক'বলৈ গ'লে শিকন মানে ভাষাটো জনা বা জ্ঞান লাভ কৰা (Knowing about) যিটো সকলোৰে মতে 'ব্যাকৰণ বা নিয়মাৱলী' বুলি অভিহিত। কিছুমানে ইয়াক আনুষ্ঠানিকভাৱে শিকা ভাষা বা নিয়মাৱলীৰে শিকা ভাষা বুলিও কয় (Krashen 1982 : 10)

প্ৰথম খণ্ডত আমি দেখিছো যে শিশুহঁতে অতি সোনকালে এটা ভাষা আয়ত্ত কৰিব পাৰে। বেছিভাগ শিশুৱে শিশুকালত অন্ততঃ দুটা ভাষা জানেই তাৰ উপৰিও যদিহে তেওঁলোক বহুভাষা পৰিস্থিতিৰ মাজত ডাঙৰ দীঘল হয় তেন্তে বহুতে বহুকেইটা ভাষাও আয়ত্ত কৰিব পৰা দেখা যায়। গতিকে যদিহে আমি শিশুহঁতৰ এই অফুৰন্ত ক্ষমতা আছে বুলি জ্ঞাত তেন্তে দ্বিতীয় ভাষাৰ আয়ত্তৰ ক্ষেত্ৰতো তেওঁলোকক যথেষ্ট ৰূপে সেই ভাষাটোৰ পৰিৱেশত ৰাখিব লাগিব।

বিভিন্ন উদাহৰণত আমি দেখিছো যে যিবিলাক শিশুৱে নিজৰ নিজৰ ভাষাৰ ঠাইখন এৰি বেলেগ এখন ভাষাৰ ঠাইলৈ যায় যেনে — ভাৰতৰ মানুহজন আমেৰিকালৈ যায় তেতিয়া শিশুজনে তেওঁৰ ভাষাৰ পৰিবৰ্তে ইংৰাজী ভাষা আমেৰিকাৰ মানুহৰ নিচিনাকৈ ক'ব পৰা হয়। এইটো সম্ভৱ হয় যিহেতু শিশুজনে শ্ৰেণীকোঠাত সহপাঠী সকলৰ লগত, TVত, Mallত, বজাৰ কৰোতে শুনে। সেয়েহে যিমানে ভাষাটোৰ লগত আদান প্ৰদান আৰু সংযোগ ঘটিব যিমান দ্বিতীয় ভাষাটোৰ গ্ৰহণ যোগ্যতাও বাঢ়িব।

দ্বিতীয় ভাষাৰ শিশুহঁতৰ ক্ষেত্ৰত শিক্ষকজনৰ ভূমিকাও যথেষ্ট কষ্টকৰ। প্ৰথম ভাষাৰ বাবে শ্ৰেণীকোঠাৰ পৰিৱেশ দ্বিতীয় ভাষাৰ লগত সম্পূৰ্ণ একে যে নহয় তাক নক'লেও বুজিব পাৰি। ভাৰতত ইংৰাজী শিক্ষা তাতে শ্ৰেণী পাঠদানৰ সময় মাত্ৰ ৩০ মিনিট আৰু শিক্ষকজনো এই ক্ষেত্ৰত সম্পূৰ্ণভাৱে সলসলীয়া নহয় গতিকে পৰিৱেশ সৃষ্টিৰ বাবে আৰু যত্ন ল'ব লাগিব।

৩.৩.২ দ্বিতীয় ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত শিশুক কেনেকৈ সহায় কৰিব পাৰোঁ (How can we help children to 'acquire' their Second language)

যদিও দ্বিতীয় ভাষাৰ অৰ্হতা গ্ৰহণ কৰোৱা যথেষ্ট কষ্টসাধ্য কাম কিন্তু প্ৰথম ভাষাৰ

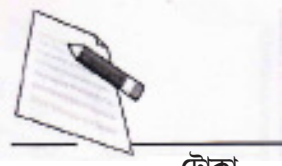
অৰ্হতা অৰ্জনৰ দৰে দ্বিতীয় ভাষাৰ বাবে পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰিব পৰাটোৱে কষ্টসাধ্য কামৰ যথেষ্ট ডাঙৰ পদক্ষেপ। Krashenৰ মতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে দ্বিতীয় ভাষা শিকনৰ ক্ষেত্ৰত সহজ চমু চমু জ্ঞান আহৰণৰ (Comprehensible input) ক্ষেত্ৰত গুৰুত্ব দিয়া দৰকাৰ। Comprehensible inputৰ জৰিয়তে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ইতিমধ্যে কিছু জনা বা বুজি পোৱা জ্ঞান পাঠদানৰ জৰিয়তে কিছু কঠিন শব্দও ব্যৱহাৰ কৰাই তাক অভ্যাসলৈ পৰিণত কৰাত গুৰুত্ব দিয়া। ভাষাটো তেওঁলোকৰ বাবে গ্ৰহণযোগ্যতাৰ ক্ষেত্ৰত আটাইতকৈ দৰকাৰী কথাটো হ'ল যে শিশুহঁতে যাতে প্ৰাকৃতিকভাৱে সৃষ্টি হোৱা পৰিৱেশ এটা পায় আৰু য'ত অৰ্থপূৰ্ণভাৱে তেওঁলোকে ভাষাটো ব্যৱহাৰ কৰাৰ সুযোগ পায়। উদাহৰণস্বৰূপে ধৰি লওক আপোনাৰ ছাত্ৰসকলে এটা শব্দ জানে তেন্তে আপুনি সেই শব্দটো বাক্যত অৰ্থপূৰ্ণভাৱে কিদৰে কেতিয়া ব্যৱহাৰ কৰিব তাক শিকাওক তাকে Comprehensible input বোলা হয়। শিক্ষকজনে ছাত্ৰজনক এনে ধৰণৰ কথাও ক'ব পাৰে — Rubth blockboard, pick up the pencil, read from the chart etc. য'ত শিক্ষকজনৰ নিৰ্দেশ আৰু কাৰ্যকলাপে ছাত্ৰজনে জনা blackboard, Pencil, charts শব্দবোৰ অনুসৰণ কৰিব। শিক্ষকজনে ইয়াত সহজ, জনা, চমু কথাৰ দ্বাৰা ছাত্ৰসকলক নিৰ্দেশ দি তেওঁৰ কাৰ্য সম্পাদন কৰাৰ লগে লগে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক বুজাতো সহায় কৰিছে। আগৰ দিনত ভাষা শিক্ষাত প্ৰথমে তাৰ নিয়ম শিকাই পিছত তাৰ ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ শিকাইছিল কিন্তু আজিকালি ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত অৰ্হতা আহৰণৰ বাবে অৰ্থপূৰ্ণ ব্যৱহাৰৰ পৰা গাঁথনিলৈ আগবাঢ়ি যায়।

Krashenৰ মতে 'সলসলিয়াকৈ ক'ব পৰা ক্ষমতাটো পোনপটীয়াকৈ শিকাৰ নোৱাৰি বৰঞ্চ কওঁতাজনে অভ্যাসৰ বলত নিজে নিজে আয়ত্ত কৰে। সেয়েহে ভাষাটো শুদ্ধকৈ কোৱাৰ বাবে আটাইতকৈ ভাল উপায় হৈছে জনা শব্দৰ পৰা অৰ্থপূৰ্ণ বাক্য ব্যৱহাৰ কৰিবলৈ শিকোৱা। শিশুহঁত যেতিয়া নিজে ক'বলৈ 'সাজু হৈছে' বুলি ভাবে তেতিয়া ক'ব পাৰে, অৱশ্যে প্ৰত্যেকৰে বাবে সাজু হোৱাৰ সময় বিভিন্ন হ'ব পাৰে। প্ৰথমে কোৱাৰ ক্ষেত্ৰত ব্যাকৰণ শুদ্ধ নহ'বও পাৰে। কিন্তু ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ইচ্ছা কৰাৰ ভিত্তিত তেওঁলোকে শুনি আৰু বুজি লাহে লাহে সম্পূৰ্ণ শুদ্ধভাৱে প্ৰকাশ কৰাৰ ক্ষমতা অৰ্জন কৰে (Krashen, 1982:22)।

দ্বিতীয় ভাষা লিখাৰ ক্ষেত্ৰ Comprehensible inputৰ উপৰিও আৰু কিছুমান কাৰকে কাম কৰে। শিশুজনৰ সেই ভাষাটো শিকাৰ বাবে থকা আগ্ৰহ, নিজৰ ওপৰত থকা বিশ্বাস, উৎসুকতা আৰু মনোভাব আদি কাৰকবোৰে ভাষা শিকাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰভাব বিস্তাৰ কৰে। এই কথাবোৰৰ অভাৱে শিশুটোৰ ভাষাটো শিকাৰ ক্ষেত্ৰত স্তব্ধতা আনিব পাৰে। ভাষাটো শিকাৰ ক্ষেত্ৰত যদি বহুত ভয় খায় তেতিয়াও শিশুটোৱে লাহে লাহে শিকিব পাৰে।

টোকা

টোকা

প্ৰাথমিক পৰ্যায়ত ভাষা শিক্ষণ-শিকন

যেতিয়া কোনো এজন শিক্ষকে শিশুহঁতক উৎসাহিত কৰা ক্ষমতা কম থাকে বা আত্মবিশ্বাসো কম থাকে বা মনোভাৱ নাথাকে তেন্তে তেখেতে 'Comprehensive input' নিশ্চয়কৈ ব্যৱহাৰ কৰি শ্ৰেণীকোঠাত দ্বিতীয় ভাষা শিক্ষাৰ পৰিৱেশ গঢ়ি তুলিব লাগে। Krashenৰ মতে 'ভাষা শিক্ষকজন তেতিয়াহে এখন সফল শিক্ষক হ'ব যেতিয়া তেওঁ এটা শ্ৰেণীকোঠাত শিশুৰ মানসিকতাৰ ভিত্তিত তেওঁলোকে জনা শব্দৰ পৰা বাক্যবোৰৰ প্ৰয়োগ কৰিবলৈ শিকাৰ আৰু সহায় কৰিব।' (Krashen 1982: 32)

৩.৩.৩ দ্বিতীয় ভাষাৰ অৰ্হতা গ্ৰহণৰ ক্ষেত্ৰত শিকনৰ ভূমিকা কি ?

ভাষাৰ নিয়মাৱলী শিকিলেই ভাষাটো সলসলিয়াকৈ ক'ব নোৱাৰিবও পাৰে কিয়নো ভাষাৰ গ্ৰহণ ক্ষমতা নিয়মাৱলী শিকিলেই নাহয়, নিয়মাৱলী শিকনৰ দ্বাৰা শিশুজনে শুদ্ধকৈ ভাষাটো আয়ত্ত কৰি লিখিব বা ক'ব পৰা হৈছে নে নাই তাৰ খতিয়ান ল'ব পাৰি। Krashenৰ মতে, সাধাৰণতে দ্বিতীয় ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত সেই ভাষাৰ শব্দবোৰৰ গ্ৰহণ ক্ষমতাইহে কথা সলসলিয়াকৈ ক'ব পৰাৰ ক্ষমতা দিয়ে। শিকন এটা কাৰক যিয়ে পৰ্যবেক্ষণ বা সম্পাদন কৰাত সহায় কৰে।

ভাষাৰ নিয়মাৱলী মনপুতি পঢ়াসকলে তেওঁলোকৰ ভাষাশৈলীৰ শুদ্ধাশুদ্ধ বিচাৰ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত সুবিধা পায়। দুজন মানুহে যেতিয়া কথোপকথন কৰে তেতিয়া সম্পূৰ্ণ শুদ্ধ ভাষাতকৈ সলসলিয়াকৈ আৰু নিয়াৰিকৈ কোৱাতহে বেছি গুৰুত্ব পায়। যদিহে কোনো মানুহে সম্পূৰ্ণ শুদ্ধকৈ কথা কোৱাটোৰ ওপৰত বেছি গুৰুত্ব দিয়ে তেতিয়া সন্মুখৰজনে ক'বলৈ বা শুনিবলৈ কেতিয়াবা অস্বস্তি পাব পাৰে। অৱশ্যে শুদ্ধাশুদ্ধ বিচাৰ কৰি কোৱা কথা কোনো কথা লিখিবলৈ বা চিন্তা কৰিবলৈ ব্যৱহাৰৰ উপযোগী।

আত্ম মূল্যায়ন - ৫

১। সাধাৰণতে দ্বিতীয় ভাষাৰ গ্ৰহণ যোগ্যতা আৰম্ভ হয়—

(ক) প্ৰকাশৰ দ্বাৰা

(খ) বোধনৰ দ্বাৰা

(গ) আত্মবিশ্লেষণ

(গ) অশুদ্ধ ব্যাখ্যাৰ দ্বাৰা

২। তোমাৰ মতে তোমাৰ দ্বিতীয় ভাষা কোনবোৰ?

.....
.....
.....

টোকা

৩। তোমাৰ স্কুললৈ অহা শিশুবোৰৰ দ্বিতীয় ভাষা কি কি?

.....

.....

.....

৪। দ্বিতীয় ভাষা গ্ৰহণৰ ক্ষেত্ৰত উল্লেখযোগ্য কি কি কাৰকৰ প্ৰয়োজন?

.....

.....

.....

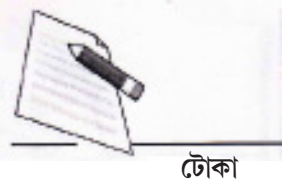
৩.৩.৪ দ্বিতীয় ভাষা শিকাৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথম ভাষাই বাধা প্ৰদান কৰে নেকি?

দ্বিতীয় ভাষা শিকাৰ সময়ত শিশুহঁতে কৰা ভুলবোৰ ব্যাকৰণ, উচ্চাৰণ আৰু শব্দ আদি কেতিয়াবা কেতিয়াবা প্ৰথম ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ ফলতেই সৃষ্টি হয়। এই কথাখিনি হিন্দীক প্ৰথম ভাষা হিচাবে ৰাখি ইংৰাজীক দ্বিতীয় ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত আলোচনা কৰা হ'ব।

ব্যাকৰণ :

সম্ভৱতঃ হিন্দী আৰু ইংৰাজীৰ মাজত আটাইতকৈ ভাল পাৰ্থক্য হ'ল হিন্দীত ক্ৰিয়া শেষত থাকে আৰু ইংৰাজীও ক্ৰিয়াটো মাজত থাকে। উদাহৰণস্বৰূপে 'ম্যে চেব খা ৰাহা ছ' /I am eating an apple.

অৱশ্যে হিন্দীভাষীৰ কাৰণে এইটো একো সমস্যা নহয় কিয়নো আমি কেতিয়াও এজন হিন্দীভাষীয়ে 'I an apple am eating' বুলি হিন্দীৰ দৰে মাজত ক্ৰিয়াটো ৰাখি কোৱা শুনা নাই গৱেষণাত ধৰা পৰিছে যে দ্বিতীয় ভাষা শিকনৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা ভুলবোৰৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰথম ভাষাৰ প্ৰভাৱৰ বাবে নহয়। শিশু বা ডাঙৰ যিয়ে নহওক সকলোৰে ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত সেই ভাষাৰ নিয়ম-কানুনবোৰহে আহৰণ কৰিব লাগে, তেওঁৰ প্ৰথম ভাষা, যিয়ে নহওক। সেয়েহে বিভিন্ন প্ৰথম ভাষাৰ লোকসকলে যেতিয়া দ্বিতীয় ভাষা English আহৰণ কৰি থাকে তেতিয়া Continuous 'Ing' form আৰু Plural 's'টো বেছিকৈ ব্যৱহাৰ কৰা দেখা যায়। Third person singularৰ ক্ষেত্ৰত থকা 's' আৰু possessive 's'টো লাহে লাহে হে আহৰণ কৰে। Dulay আৰু Burt (1974)য়ে Chinese আৰু Spanish originৰ ওপৰত কৰা অধ্যয়নত এই কথাটো স্পষ্টৰূপে ধৰা

টোকা

পৰিছে।

বাক্য গাঁথনিৰ ক্ষেত্ৰতো সচৰাচৰ কৰা ভুল হৈছে শব্দৰ ভুল স্থানত প্ৰয়োগ। উদাহৰণস্বৰূপে যেতিয়া শিশুহঁতে 'নহয়' বুলি শব্দটো ক'ব খোজে তেতিয়া নহয় শব্দটো বাক্যৰ প্ৰথমতেই প্ৰয়োগ কৰি ভুল কৰে-

Not like it now (Ravem 1974)

লাহে লাহে 'নহয়' শব্দটো ক্ৰিয়াৰ আগত বহুৱাই

I no like this one (conino et al 1975)

বিভিন্ন ভাষাৰ শিশুসকলে এই একেধৰণৰ স্তৰৰ মাজেৰে দ্বিতীয় ভাষাটো আহৰণ কৰে। অৱশ্যে প্ৰথম ভাগৰ শিকনৰ ক্ষেত্ৰতো এই একেই স্তৰৰ মাজেৰে ভাষাটো আহৰণ কৰা হয় আৰু সেয়েহে আমি বুজিব পাৰিছো যে ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত আমি সদায় এটা প্ৰাকৃতিক প্ৰক্ৰিয়াৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হও। সেয়ে দ্বিতীয় ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত হোৱা ভুলবোৰ প্ৰথম ভাষাৰ বাধাৰ বাবে সৃষ্টি হোৱা নহয়।

শব্দ ভাঙাৰ :

কোনো ভাষাৰ শব্দ ভাঙাৰ সেই ঠাইৰ সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক পৰিৱেশৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হয়। উদাহৰণস্বৰূপে ভাৰতীয় মূলৰ মানুহ এজনে আন এজন ভাৰতীয়ৰ লগত যেতিয়া কথা পাতে তেতিয়া ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ ব্যৱহৃত শব্দবোৰ এক উচ্চাৰণেৰে ইংৰাজী বৰ্ণৰ সহায়ত ব্যৱহাৰ কৰে।

উদাহৰণ স্বৰূপে —

- 'দেৱালী'ত মানুহবিলাক মন্দিৰলৈ যায় আৰু 'পূজাৰী'জনে তেওঁক 'প্ৰসাদ' দিয়ে। তেওঁলোকে নতুন 'কুৰ্টা পায়জামা' আৰু মহিলাসকলে 'শাৰী' পিন্ধে। তেওঁলোকে নিজৰ নিজৰ ঘৰৰ চাৰিওফালে ৰাতি 'চাকি' জ্বলাই আৰু 'জেলেপী', 'ৰচগোল্লা', আদি মিঠাই খায়।
- বাতৰি কাকতত, গোটেই ভাৰততে আজি হোৱা 'ধৰ্ণা' আৰু 'বন্ধ'ৰ বাতৰি পৰিবেশিত হৈছে।
- বিবাহৰ বাবে 'চামিয়ানা'খন অতি সুন্দৰভাৱে সজাইছে।
- ৰাতি এক বজাৰ পাছতহে 'ফেৰা' আৰু 'কন্যাদান' হয়।

(দিৱালী হিন্দুৰ পোহৰৰ উৎসৱ, প্ৰসাদ- মন্দিৰত হিন্দুসকলে গ্ৰহণ কৰা খাদ্য, পূজাৰী-হিন্দুসকলৰ পূজা কৰা মানুহ, কুৰ্টা-পায়জামা-ভাৰতীয় সাজপোছাক, শাৰী - ভাৰতীয়সকলৰ সাজ, জেলেপী, ৰচগোল্লা-ভাৰতীয় মিঠাই, ধৰ্ণা, বন্ধ আন্দোলন, চামিয়ানা-অভ্যাগতসকলৰ বাবে তৈয়াৰ কৰা ডাঙৰ ঘৰ য'ত বিয়াসবাহ পতা হয়, ফেৰা-

হিন্দুবিয়াত দৰা কইনাই জুইৰ চাৰিওফালে ৭ পাক মৰা, কন্যাদান- বিয়াত কইনাৰ দেউতাকে কইনাক দৰাৰ হাতত সমৰ্পণ কৰা।)

এই সকলোবোৰ প্ৰাথমিক শব্দ হিন্দী ভাষী লোকসকলে ব্যৱহাৰ কৰে আৰু ভাৰতীয়জনে ইংৰাজী কণ্ঠতে বা লিখোতে ইয়াক অকণো সলনি নকৰাকৈ ব্যৱহাৰ কৰে। এই শব্দবোৰে ইৰাকীত ব্যৱহাৰ হওঁতে তেওঁলোকে ব্ৰিটিছ, আমেৰিকা, অষ্ট্ৰেলিয়া, চিংগাপুৰ, দক্ষিণ আফ্ৰিকা আদি য'তেই নাথাকক তেওঁলোক ভাৰতীয় মূলৰ বুলি ওলাই পৰে আৰু তেওঁলোকৰ সংস্কৃতিৰ স্বৰূপটো দাঙি ধৰে।

যেতিয়া ভাৰতীয়সকলে ভাৰতত ইংৰাজী শব্দ ব্যৱহাৰ কৰে তাৰ অৰ্থ কেতিয়াবা বেলেগ ধৰণেও ব্যৱহাৰ হয়। এনেধৰণৰ এটা শব্দ হৈছে 'Uncle' আৰু 'aunt'। ইংৰাজ লোকসকলে এই শব্দ দুটা চিনাকি সম্বন্ধ যেনে - মামা, মাহী, পেহী, পেহা ইত্যাদিৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰে কিন্তু ভাৰতীয়সকলে ওচৰ চুবুৰীয়া, দোকানী, বন্ধু-বান্ধৱীৰ পিতৃ-মাতৃ ইত্যাদিসকলৰ ক্ষেত্ৰতো ব্যৱহাৰ কৰে। আকৌ আমি কিছুমান শব্দ নিজাববীয়াকৈ সৰু কৰি লওঁ, যেনে - 'address of welcome → welcome address, member of the family family member, bench of keys keybunch, box of matches match box সাজি ইয়াৰ উপৰিও কিছুমান ভাৰতীয় phrase যিবিলাকে কোনো ইংৰাজী ভাষীসকলে ব্যৱহাৰ নকৰে যেনে - 'pindrop silence, 'change of heart', 'each and every', 'do the needful' etc.

আকৌ উচ্চস্থানৰ ব্যক্তিক importance দিবলৈ বেলেগ ধৰণৰ উদ্দেশ্য বোধক শব্দ ব্যৱহাৰ হয় 'Respected Sir', Draw your 'kind attention 'to, To bring to your' kind notice.'

গতিকে দ্বিতীয় ভাষাৰ বাবে ব্যৱহৃত বহুতো শব্দ concept বস্তু আদি যিবোৰ ইতিমধ্যে সকলোৰে বাবে জনাজাত হৈ পৰিছে কিন্তু আচলতে সেই দ্বিতীয় ভাষাটোত এনেধৰণৰ শব্দ নহ'বও পাৰে কিন্তু পৰিৱেশ আৰু ভাষা সাপেক্ষে প্ৰাকৃতিক ভাৱে দুটা ভাষাৰ মাজত যেতিয়া সাংস্কৃতিক সম্পৰ্ক ঘটে এনেধৰণৰ সলনি ঘটাতো স্বাভাৱিক। এই ক্ষেত্ৰত এনেধৰণৰ শব্দবোৰক প্ৰথম ভাষাৰ দ্বিতীয় ভাষাৰ ওপৰত বাধা বুলি ক'ব নোৱাৰি।

আত্ম মূল্যায়ন - ৬

১। 'pindrop Silence, change of heart', 'each and every' আদি phrase বোৰ কত পোৱা যায়—

(ক) আচল ইংৰাজী ভাষাৰ মাজত	(খ) ভাৰতীয় ইংলিচ
(গ) আমেৰিকান ইংৰাজী	(ঘ) অষ্ট্ৰেলিয়ান ইংৰাজী

টোকা

টোকা

২। হিন্দী আৰু ইংৰাজী ভাষাৰ বাক্যৰ মাজত থকা প্ৰধান পাৰ্থক্য কি কি?

.....
.....
.....

৩। ভাৰতীয় ইংৰাজীত প্ৰতিফলিত হোৱা ভাৰতীয় সংস্কৃতি আৰু সামাজিক ব্যৱহাৰ উদাহৰণেৰে সৈতে দেখুৱাই দিয়া।

.....
.....
.....

ধ্বনি Phonology -

পৃথিৱীৰ বিভিন্ন অংশত কোৱা ইংৰাজী ভাষী লোকসকলৰ শব্দৰ উচ্চাৰণৰ ক্ষেত্ৰতো একে নহয়। এজন ইংৰাজে কোৱা ইংৰাজী উচ্চাৰণৰ এজন আমেৰিকাৰ ইংৰাজীৰ লগত মিল নাই। এজন অষ্ট্ৰেলিয়াৰ ইংৰাজী উচ্চাৰণ আমেৰিকাৰ লগতো নিমিলে আৰু এজন ভাৰতীয়ৰ ইংৰাজী উচ্চাৰণ উক্ত কাৰো লগতে নিমিলে। একে ঘটনা হিন্দী ভাষাৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰযোজ্য। উদাহৰণস্বৰূপে -এজন বঙালী, এজন বিহাৰী আৰু এজন তামিলনাডুৰ হিন্দী ভাষী এজনৰ আনজনৰ লগত অকণো নিমিলে।

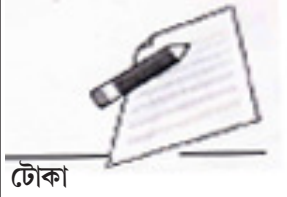
এই অমিলবোৰ কথা বা ব্যাকৰণৰ কাৰণে নহয়, বৰঞ্চ প্ৰকাশৰ নিজৰ নিজৰ ভাষা উচ্চাৰণৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে বাবে আমাৰ শুনাতে বেলেগ যেন লাগে। ইয়াৰ কাৰণ বহুতো। তাৰে এটা আলোচনা কৰা হ'ল।

দ্বিতীয় ভাষাৰ কিছুমান শব্দ হয়তো আমাৰ প্ৰথম ভাষাতোত নাথাকিব পাৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে আচল ইংৰাজী ভাষীসকলে 'van' আৰু 'watch'টো বৰ্গটো বেলেগ ধৰণে উচ্চাৰণ কৰে যদিও হিন্দীভাষাত এই দুয়োটাৰ উচ্চাৰণ একে 'V' উচ্চাৰণৰ দ্বাৰাহে কৰে। হিন্দী ভাষাত 'Treasure' আৰু 'measure' শব্দ দুটা 'Treasure' আৰু 'measure' বুলি Z উচ্চাৰণৰ দৰে সম উচ্চাৰণৰ বৰ্ণ নাই।

একেই ঘটনা আচল ইংৰাজী ভাষা কোৱা লোকজনে যেতিয়া হিন্দী শিকে তেতিয়াও ঘটে। তেওঁলোকে Khargosh, ghar, chhatrir, Tharnaa, telaa, phuul, bhaaluu etc. উচ্চাৰণ কৰিবলৈ অতি টান পায় আৰু এইবোৰ ক্ৰমে kargarh, gar, chatirii, Jarnaa, telaa, puul baaluu বুলি উচ্চাৰণ কৰে। কিয়নো kh, gh, ch, jh,

th, ph an bh আদিৰ উচ্চাৰণ ইংৰাজী ভাষাটোত নাই একে কথা ট/ত, ঠ/থ, ড/দ, ঢ/ধৰ ক্ষেত্ৰতো প্ৰযোজ্য। কিয়নো এইকেইটাৰ উচ্চাৰণো ইংৰাজীত নাই।

গতিকে ফনোলজী এনে এটা ক্ষেত্ৰ য'ত প্ৰথম ভাষাৰ বাধাআৰোপ আচলতে দেখা যায়। এটা কাৰক হৈছে এজনৰ বয়স যিয়ে শিকাৰৰ উচ্চাৰণ আহৰণ ক্ষমতা ক্ষেত্ৰত প্ৰভাৱ পেলায়। বয়সৰ লগে লগে আমাৰ হনু স্থিৰ হৈ পৰে গতিকে কিছুমান উচ্চাৰণ কৰাত অসুবিধা আহি পৰে। আকৌ মগজুৱেও নতুন শব্দ গ্ৰহণ ক্ষমতা কমি আহে। শিশুহঁতে দ্বিতীয় ভাষাৰ শব্দবোৰ Pubertyৰ বয়সলৈ গ্ৰহণ কৰি থাকিব পাৰে সেই সময়ত মগজুৰ বাঁও Hemisphereৰ দ্বাৰা তেওঁলোক ভাষাটোৰ ক্ষেত্ৰত সম্পূৰ্ণ পাৰদৰ্শিতাও লাভ কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে যদি এনে ভাৰতীয় শিশুক ইংলেণ্ড বা আমেৰিকাৰ লগত ইংৰাজী ভাষাৰ আদান প্ৰদানৰ সুবিধা ৩ বা ৪ বছৰলৈ একেৰাহে দিব পৰা যায় তেন্তে তেওঁ তেওঁলোকৰ ভাষাৰে সম্পূৰ্ণভাৱে কথা ক'ব পৰা হয়।

টোকা

আত্ম মূল্যায়ন - ৭

১। এজন ইংৰাজী মূলৰ মানুহে khargosh ক'বলৈ কিয় টান পায়?

(ক) Englishত এই শব্দটো নাই (খ) Kh উচ্চাৰণ ইংৰাজীত নাই

(গ) হিন্দী ক'ব নিবিচাৰে (ঘ) শিকিব নিবিচাৰে

২। এটা বয়সৰ পিছত আমাৰ পৰিৱেশত নথকা কিছুমান শব্দৰ উচ্চাৰণ কৰিবলৈ কিয় টান পাও?

.....

.....

.....

৩। TV বা ৰেডিঅ'ত শুনা ব্ৰিটেইন বা আমেৰিকাৰ ইংৰাজী আৰু ভাৰতীয় ইংৰাজী একেনে? একে ধৰণৰ পাৰ্থক্য আমি এটা বঙালী চেনেল আৰু পাঞ্জাবী চেনেলে প্ৰচাৰ কৰা হিন্দী ভাষাটো দেখোনে? কি কি পাৰ্থক্য দেখো লিখা—

.....

.....

.....

টোকা

৩.৪ ভাষা শিক্ষাৰ পদ্ধতিসমূহ

ভাষা শিক্ষাৰ পদ্ধতিসমূহ সামাজিক, ৰাজনৈতিক, মনোবৈজ্ঞানিক কাৰকৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত হয়। এইবোৰৰ ক্ষেত্ৰত মুখ্য কাৰকটো হ'ল 'সময় সাপেক্ষে সমাজত প্ৰয়োজনীয়তা', 'ভাষা কি তাক বুজা', 'শিশুৱে ভাষা কেনেদৰে শিকে তাক জনা'।

৩.৪.১ ব্যাকৰণ, অনুবাদ পদ্ধতি :

ভাষা শিক্ষাৰ এইটো আটাইতকৈ পুৰণি পদ্ধতি যিটো আজিও প্ৰচলিত। এই পদ্ধতিৰ দ্বাৰা ভাষা শিকোৱাৰ মূল উদ্দেশ্য হৈছে সেই ভাষা সাহিত্য পঢ়া বা লিখাৰ যোগ্যতা বঢ়োৱা। এই ক্ষেত্ৰত ছাত্ৰবোৰে শিকিবলগীয়া ভাষাটোৰ নিয়ম নীতিসমূহ মনত ৰাখি এটা ভাষাৰ পৰা আনটো ভাষালৈ শিক্ষকৰ সহায়ত অনুবাদ কৰে। ইয়াত ভাষাটো শুনা বা কোৱা যোগ্যতাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া নহয়।

উক্ত পদ্ধতিৰ পাছতে যিটো পদ্ধতিত আটাইতকৈ গুৰুত্ব দিয়া হয় সেইটো শুনা আৰু কোৱা এইবোৰ হ'ল পোনপটীয়া পদ্ধতি আৰু ভাষাৰ শ্ৰৱণ পদ্ধতি। ইয়াত কেবল শুনা বা কোৱা কৌশল ওপৰতে গুৰুত্ব দিয়া নহয় এইক্ষেত্ৰত ভাষাটোৰ বৰ্ণমালাৰ ধ্বনি, কৈ বুজাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয় কিয়নো অতি কম ভাষাৰহে বৰ্ণমালাৰ ধ্বনি লিখিত ৰূপত আছে, এই প্ৰক্ৰিয়াটো দ্বিতীয় বিশ্বযুদ্ধৰ সময়ৰ পৰাহে আৰম্ভ হয় কিয়নো যুঁজাৰুসকলে বহুতো অনুবাদক, স্পাই, ক'ডব্ৰেক সহায়ক আদি ব্যৱস্থা কৰিছিল যিসকলে বহুকেইটা ভাষাত পাৰ্গত আছিল। অৰ্থাৎ এই পদ্ধতিত শুনা আৰু কোৱাৰ ওপৰত জোৰ দিয়া হয়। এই ভাষা শ্ৰৱণ পদ্ধতিত, Dialogue শ্ৰৱণৰ দ্বাৰা ভাষা শিক্ষণ কৰা হয়।

Tape-recorder আৱিষ্কাৰ আৰু ভাষাৰ পৰীক্ষাগাৰে এই পদ্ধতিত বহুখিনি সহায়ক হয়। Audio-lingual (ভাষা শ্ৰৱণ) পদ্ধতিত ব্যৱহাৰ কৰা বাক্য কিছুমান তলত দিয়া হ'ল।

কমল : তোমাৰ নাম কি?

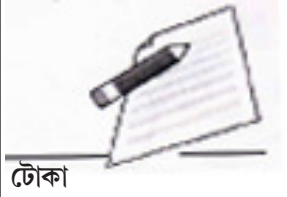
গীতা : মোৰ নাম গীতা। তোমাৰ নাম কি?

কমল : মোৰ নাম কমল। গীতা তুমি ক'ত থাকো?

গীতা : মই অশোক বিহাৰত থাকো। তুমি ক'ত থাকো?

কমল : মই ৰাজেশ্বৰ নগৰত থাকো।

এতিয়া আমি আধুনিক পদ্ধতি 'The communicative method' আৰু 'Natural approach' আলোচনা কৰোঁহক।

টোকা

৩.৪.৪ যোগাযোগ পদ্ধতি (Communicative Method)

ভাষা সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰত কৰা বহুতো গৱেষণাই এই পদ্ধতিটোৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলাইছে। Socio-linguistics গৱেষণাত ধৰা পৰিছে যে ভাষা আহৰণে কেবল ভাষাৰ ব্যাকৰণ শিকাতেই সীমাবদ্ধ নাথাকে ই সামাজিক পৰিস্থিতি সাপেক্ষে কিদৰে সেই ক্ষেত্ৰত প্ৰয়োজনতকৈ ভাষাটো ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰি তাকেহে বুজায়। যদি আমি এই পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰি ভাষা শিকাবলৈ যাও তেন্তে পাঠবোৰ এনেধৰণৰ হ'ব— 'বেলষ্টেচনত', 'ডাক্তৰৰ সৈতে', 'চাকৰিত' ইত্যাদি।

৩.৪.৫ স্বাভাৱিক পদ্ধতি (Natural Approach)

ভাষা শিক্ষাৰ পদ্ধতি আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ। ইয়াত শিক্ষক বা শিকন শিক্ষণ সঁজুলিৰ ওপৰত বেছি গুৰুত্ব দিয়া নহয়। ইয়াত গুৰুত্ব দিয়া কেন্দ্ৰবিন্দু হ'ল 'ছাত্ৰ-ছাত্ৰী'। ভাষা সাহিত্যৰ গৱেষণাটো এইটো স্পষ্ট হৈছে। গৱেষণাত স্পষ্ট হৈছে যে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে কৰা ভুল ভাষা শিক্ষাৰ এটা অবিচ্ছেদ্য অংগ। এই ভুলবোৰৰ বিশ্লেষণৰ পৰা ওলাই পৰিছে যে ইয়ে আচলতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে ভাষা শিক্ষাৰ জ্ঞান আহৰণ আৰু শিক্ষণ প্ৰক্ৰিয়াটো চলি থকাটোকে সূচায়।

গৱেষকসকলে প্ৰমাণ কৰিছে যে শিশুসকলৰ ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত অপৰিসীম যোগ্যতা আছে। এজন চাৰি বছৰীয়া শিশুৱে স্কুললৈ যোৱাৰ আগতেই তেওঁ শিকা ভাষাটোৰ নিয়ম অনুসৰি অহৰহ কৰি ভুল নকৰাকৈ কথা ক'ব পৰা হয়। সেয়েহে Natural approach য়ে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক তেওঁলোকৰ বয়স সাপেক্ষে আনন্দময় পৰিৱেশত প্ৰয়োজনীয় শিকন শিক্ষণ আইনৰ জৰিয়তে ভাষা শিক্ষা গ্ৰহণ কৰাতহে গুৰুত্ব আৰোপ কৰে।

মূল্যায়ন - ৮

১। পোনপটীয়া পদ্ধতিয়ে কি কৰাত গুৰুত্ব দিয়ে?

- (ক) অনুবাদ (খ) ভাষাৰ বিষয়সূচীত ব্যৱহাৰ
(গ) ছাত্ৰ-ছাত্ৰী (ঘ) কথনৰ শুদ্ধতা

২। ভাষা শিক্ষাৰ আটাইতকৈ পুৰণি পদ্ধতি কি? ইয়াৰ সীমাবদ্ধতাৰ বিষয়ে লিখা।

.....
.....
.....

টোকা

৩। আজিকালি কোনটো পদ্ধতি ভাষা শিক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু কিয়?

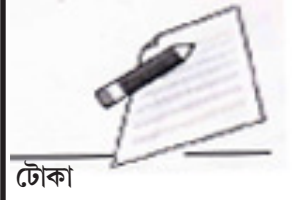
.....
.....
.....

৪। Audio lingual পদ্ধতিৰ ক্ষেত্ৰত ভাষা শিক্ষাৰ বাবে ব্যৱহৃত এটা আমোদজনকdialogue লিখা।

.....
.....
.....

৩.৫ সাৰাংশ

- শিশুৱে কোনো আনুসংগিকভাৱে নপঢ়াকৈ আৰু স্কুল নোযোৱাকৈ প্ৰাকৃতিকভাৱে প্ৰথম ভাষাটো শিকে।
- ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত শিশুৰ দক্ষতা অপৰিসীম। পৰিৱেশত যদি বহুকেইটা ভাষা থাকে তেন্তে সকলোবোৰ শিশুৱে আয়ত্ত কৰি লয়। অৰ্থাৎ তেওঁলোকে কেৱল ডাঙৰজনকে অনুসৰণ কৰি ভাষা নিশিকে।
- ল'ৰা-ছোৱালীয়ে ২-১৪ বছৰ বয়সৰ ভিতৰত প্ৰাকৃতিকভাৱে ভাষা শিকিব পাৰে। এই সময়খিনি যে ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত আটাইতকৈ (critical period) উপযুক্ত সময়। ইয়াৰ পাছত নিজৰ ভাষাৰ উপৰিও অন্য ভাষা আহৰণ কৰা বহু কঠিন হয় বিশেষকৈ উচ্চাৰণৰ ক্ষেত্ৰত। তথাপিও ব্যাকৰণ বা কথন পৰিৱেশ পালে শিকিব পাৰি।
- ভাষা বা ভাষা সম্বন্ধীয় কাৰ্যকলাপবোৰ আমাৰ মনজুৰ বাঁও গোলাৰ্ধৰ Broca's area আৰু Wernicke's area ই পৰিচালিত কৰে। ই যথাক্ৰমে বাক্য সংগঠন আৰু বাক্য ব্যাখ্যা কৰিব পৰা কথাখিনি পৰিচালিত কৰে। এই অংশৰ অনিষ্ট হ'লে ভাষা আহৰণত প্ৰভাৱ পেলায়।
- ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত শিশুৱে cooing, bubbling, এটা শব্দৰ স্তৰ, দুটা শব্দৰ স্তৰ ইত্যাদি স্তৰৰ মাজেৰে আগবাঢ়ে।
- দ্বিতীয় ভাষা শিকণৰ ক্ষেত্ৰত অপৰ্যাপ্ত শিক্ষণ প্ৰয়োজন। অৱশ্যে দ্বিতীয় ভাষাও,

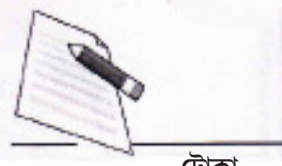
টোকা

প্ৰথম ভাষা শিকাৰ দৰেই শিকিব পাৰি যদিহে সম্পূৰ্ণ সেই ভাষাৰ পৰিবেশত শিক্ষকজন শিকাৰ সময়ত থাকে।

- ‘Comprehensible input’ আৰু ‘Natural and communication friendly’ পৰিবেশে দ্বিতীয় ভাষা শিকনত যথেষ্ট প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰে।
- দ্বিতীয় ভাষা শিক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত বিষয়সূচীৰ অৰ্থ শিকোৱাৰ লগতে ব্যাকৰণৰ শিক্ষণে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক বহুখিনি সহায় আগবঢ়ায়।
- দ্বিতীয় ভাষা শুদ্ধকৈ শিকা আৰু কোৱাৰ ক্ষেত্ৰত সময়ৰ লগে লগে অভ্যাসৰ ফলত বাঢ়ি গৈ থাকে।
- ভাষাৰ দক্ষতা বৃদ্ধিৰ ক্ষেত্ৰত শিশুৰ মনোগ্ৰাহিতা, আত্মপ্ৰত্যয়, উৎসুকতা আৰু মনোভাৱ আটাইকেইটাই অত্যন্ত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে।
- প্ৰথম ভাষা দ্বিতীয় ভাষাৰ শিকনৰ ক্ষেত্ৰত কেতিয়াও অন্তৰায় নহয়।

৩.৬ Suggested readings and references

- Aitchison, J. (1979). The articulate mammal : An introduction to psycholinguistics London : Hutchinson & Co.
- Aitchison, J. (2003). Teach yourself linguistics. United Kingdom. Hodden & Stoughton Ltd.
- Agnihori, R.K. (2007). Towards a pedagogical paradigm rooted in multilinguality. International Multilingual Research Journal 1.2 : 1-10
- Agnihori, R.K. & Khanna, A. L. (Eds((1994). Second language acquisition. New Delhi : Sage Publications.
- Cook, V. (2008). Second language learning and language teaching. United Kingdom : Hodder Education
- Krashen, S. (1982). Principles and practice in second language acquisition, Pergamon Press Inc.
- Mc.Gregor, W. (2009). Linguistics : An introduction. London : Continuum International Publishing Group.
- Richards. J. C. & Rodgers, T. S. (1995). Approaches and methods in language teaching. United Kingdom : Cambridge University Press.
- Yule. G. (2006). The study to language. India : Cambridge University Press.

টোকা

৩.৭ পাঠটোৰ অনুশীলনী :

- ১। ভাষাটো শিকা আৰু আহৰণ কৰাৰ মাজত পাৰ্থক্য আৰু সদৃশ সম্বন্ধে লিখা।
- ২। প্ৰথম ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত সেই ভাষাৰ পৰিবেশৰ ভূমিকা সম্বন্ধে লিখা।
- ৩। মানৱ দেহৰ জৈৱিক লালন-পালনে ভাষা শিকাৰ ক্ষেত্ৰত কিদৰে সহায় কৰে লিখা।
- ৪। 'শিশুৱে অনুকৰণৰ দ্বাৰা নিশিকে' উদাহৰণ দি বুজাই দিয়া।
- ৫। 'Critical period' ৰ ভাষা আহৰণৰ ক্ষেত্ৰত থকা ভূমিকাৰ বিষয়ে লিখা।
- ৬। Telegraphic speech আৰু holophrastic ৰ মাজত পাৰ্থক্য কি?
- ৭। শিশুসকলক যদি এটা দ্বিতীয় ভাষাসমৃদ্ধ পৰিবেশৰ মাজত ৰাখো তেন্তে তেওঁলোকে প্ৰথম ভাষা শিকাৰ দৰেই দ্বিতীয় ভাষাটোত শিকিবনে? হয় যদি কেনেকৈ ব্যাখ্যা কৰা।
- ৮। দ্বিতীয় ভাষা শিকাৰ বিভিন্ন পদ্ধতি আৰু প্ৰক্ৰিয়াবোৰ আলোচনা কৰা।
- ৯। প্ৰথম ভাষাই দ্বিতীয় ভাষা শিকনৰ অন্তৰায় নহয় বুলি তুমি ভাবানে? যুক্তিযুক্তভাৱে ব্যাখ্যা কৰা।
- ১০। ভাষা সম্বন্ধীয় কাৰ্যকলাপ মগজুৰ কোন অংশই পৰিচালিত কৰে? Broca's অঞ্চল আৰু Wernicke's অঞ্চলৰ কাম কি?
- ১১। ভাষা শিক্ষণৰ ক্ষেত্ৰত ব্যৱহৃত বিভিন্ন পদ্ধতিবোৰৰ সুবিধা আৰু সীমাবদ্ধতাৰ বিষয়ে চমুকৈ আলোচনা কৰা।
